

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

UDC 80 (82)

ISSN 1857-7059

ГОДИШЕН ЗБОРНИК

2016

YEARBOOK

2016

ГОДИНА 7
БРОЈ 8

VOLUME VII
NO 8

GOCE DELCEV UNIVERSITY - STIP
FACULTY OF PHILOLOGY

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2016
YEARBOOK

ГОДИНА 7
БР. 8

VOLUME VII
NO 8

GOCE DELCEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF PHILOLOGY

ГОДИШЕН ЗБОРНИК ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

За издавачот:

доц. д-р Драгана Кузмановска

Издавачки совет

проф. д-р Блажо Боев

проф. д-р Лилјана Колева-Гудева

проф. д-р Виолета Димова

доц. д-р Драгана Кузмановска

проф. д-р Луси Караниколова -Чочоровска

проф. д-р Светлана Јакимовска

доц. д-р Ева Горѓиевска

Редакциски одбор

- проф. д-р Ралф Хајмрат – Универзитет од Малта, Малта
проф. д-р Нецати Демир – Универзитет од Гази, Турција
проф. д-р Ридван Цанин – Универзитет од Едрене, Турција
проф. д-р Стана Смиљковиќ – Универзитет од Ниш, Србија
проф. д-р Тан Ван Тон Та – Универзитет Париз Ест, Франција
проф. д-р Карин Руке Бритен – Универзитет Париз 7 - Дени Дидро, Франција
проф. д-р Роналд Шејфер – Универзитет од Пенсилванија, САД
проф. д-р Кристина Кона – Хеленски Американски Универзитет, Грција
проф. д-р Златко Крамариќ – Универзитет Јосип Јурај Штросмаер, Хрватска
проф. д-р Борјана Просев-Оливер – Универзитет во Загреб, Хрватска
проф. д-р Татјана Гуришиќ-Беканович – Универзитет на Црна Гора, Црна Гора
проф. д-р Рајка Глушица – Универзитет на Црна Гора, Црна Гора
доц. д-р Марија Тодорова – Баптистички Универзитет од Хонг Конг, Кина
доц. д-р Зоран Поповски – Институт за образование на Хонг Конг, Кина
проф. д-р Елена Андонова – Универзитет „Неофит Рилски“, Бугарија
м-р Диана Мистреану – Универзитет од Луксембург, Луксембург
проф. д-р Сузана Буракова – Универзитет „Павол Јозев Сафарик“, Словачка
доц. д-р Наташа Поповиќ – Универзитет во Нови Сад, Србија
проф. д-р Светлана Јакимовска, доц. д-р Марија Кукубајска, проф. д-р Луси Караниколова-Чочоровска, доц. д-р Ева Горѓиевска, проф. д-р Махмут Челик,
проф. д-р Јованка Денкова, доц. д-р Даринка Маролова, лектор д-р Весна Коцева, виш лектор м-р Снежана Кирова, лектор м-р Наталија Поп-Зариева, лектор м-р Надица Негриевска, лектор м-р Марија Крстева

Главен уредник

проф. д-р Светлана Јакимовска

Одговорен уредник

доц. д-р Ева Горѓиевска

Јазично уредување

Даница Гавриловска-Атанасовска
(македонски јазик)

лектор м-р Биљана Петковска, лектор м-р
Крсте Илиев, лектор м-р Драган Донеv
(англиски јазик)

Техничко уредување

Славе Димитров, Благој Михов

Редакција и администрација

Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ 10-А
п. факс 201, 2000 Штип
Р. Македонија

YEARBOOK FACULTY OF PHILOLOGY

For the publisher:

Ass. Prof. Dragana Kuzmanovska, PhD

Editorial board

Prof. Blazo Boev, PhD

Prof. Liljana Koleva-Gudeva, PhD

Prof. Violeta Dimova, PhD

Ass. Prof. Dragana Kuzmanovska, PhD

Prof. Lusi Karanikolova-Cocorovska, PhD

Prof. Svetlana Jakimovska, PhD

Ass. Prof. Eva Gjorgjievska

Editorial staff

Prof. Ralf Heimrath, PhD— University of Malta, Malta

Prof. Necati Demir, PhD— University of Gazi, Turkey

Prof. Rıdvan Canım, PhD— University of Edrene, Turkey

Prof. Stana Smiljkovic, PhD— University of Nis, Serbia

Prof. Thanh-Vân Ton-That, PhD— University Paris Est, France

Prof. Karine Rouquet-Brutin PhD— University Paris 7 – Denis Diderot, France

Prof. Ronald Shafer— University of Pennsylvania, USA

Prof. Christina Kkona, PhD— Hellenic American University, Greece

Prof. Zlatko Kramaric, PhD— University Josip Juraj Strosmaer, Croatia

Prof. Borjana Prosev – Oliver, PhD— University of Zagreb, Croatia

Prof. Tatjana Gurisik- Bekanovic, PhD— University of Montenegro, Montenegro

Prof. Rajka Glusica, PhD— University of Montenegro, Montenegro

Ass. Prof. Marija Todorova, PhD— Baptist University of Hong Kong, China

Ass. Prof. Zoran Popovski, PhD— Institute of education, Hong Kong, China

Prof. Elena Andonova, PhD— University Neofilt Rilski, Bulgaria

Diana Mistreanu, MA— University of Luxemburg, Luxemburg

Prof. Zuzana Barakova, PhD— University Pavol Joseph Safarik, Slovakia

Ass. Prof. Natasa Popovik, PhD— University of Novi Sad, Serbia

Prof. Svetlana Jakimovska, PhD, Ass. Prof. Marija Kukubajska, PhD, Prof. Lusi Karanikolova-Cocorovska, PhD, Ass. Prof. Eva Gjorgjievska, PhD, Prof. Mahmut Celik, PhD, Prof. Jovanka Denkova, PhD, Ass. Prof. Darinka Marolova, PhD, lecturer Vesna Koceva, PhD, lecturer Snezana Kirova, MA, lecturer Natalija Pop-Zarieva, MA, lecturer Nadica Negrievska, MA, lecturer Marija Krsteva, MA

Editor in chief

Prof. Svetlana Jakimovska, PhD

Managing editor

Ass. Prof. Eva Gjorgjievska, PhD

Language editor

Danica Gavrilovska-Atanasova

(Macedonian language)

lecturer Biljana Petkovska, lecturer Krste

Iliev, lecturer Dragan Donev

(English language)

Technical editor

Slave Dimitrov, Blagoj Mihov

Address of editorial office

Goce Delchev University

Faculty of Philology

Krste Misirkov b.b., PO box 201

2000 Stip, Republic of Macedonia

СОДРЖИНА CONTENTS

Јазик

- Надица Негрневска, Драган Донеv**
РАЗЛИКИ МЕЃУ ШПАНСКИОТ И ИТАЛИЈАНСКИОТ ЈАЗИК
ОД ФОНОЛОШКА ГЛЕДНА ТОЧКА 9
- Сања Спасковска**
ЗА ДИЈАЛЕКТНИТЕ НАЗИВИ НА БУБАМАРАТА (Coccinellidae)
И НАРОДНАТА СИМБОЛИКА ВО ШТИПСКО 19
- Марија Леонтиќ**
ПОТЕКЛО, АДАПТАЦИЈА И СЕМАНТИКА НА ТУРСКИОТ
СУФИКС -ди/-ти /-DI/ (-di, -di, -du, -dū, -ti, -ti, -tu, tū)
ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК 27
- Пацка Тасева**
ЗА НЕКОИ ДИЈАЛЕКТНИ НАЗИВИ НА
РАСТИТЕЛНИОТ СВЕТ ВО РАДОВИШКИОТ ГОВОР
И НИВНАТА СИМБОЛИКА 37
- Даниела Ристова**
ФОНЕТСКО-ФОНОЛОШКИ СИСТЕМ ВО
ГРАДСКИОТ ВИНИЧКИ ГОВОР 47
- Мирјана Пачовска**
ЦЕЛОСНИ МАКЕДОНСКИ ФРАЗЕОЛОШКИ ЕКВИВАЛЕНТИ
НА ФРАЗЕОЛОГИЗМИТЕ СО ЗБОРОТ „ВОДА“ КАКО
ГЛАВНА КОМПОНЕНТА ВО ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК 57

Книжевност

- Ева Ѓорѓиевска, Даринка Маролова**
ТРАДИЦИОНАЛНИОТ АЗИСКИ ТЕАТАР И
ДРАМАТУРГИЈАТА НА БЕРТОЛД БРЕХТ 71
- Кристина Мијалкова**
ИЗБОРОТ НА ЛИЧНИТЕ ИМИЊА ВО РОМАНОТ „ПИРЕЈ“
ОД ПЕТРЕ М. АНДРЕЕВСКИ 79
- Драган Донеv, Толе Белчев, Данче Стефановска**
ПОСТМОДЕРНИСТИЧКИ СТРАТЕГИИ ВО МАКЕДОНСКАТА
МОДЕРНА И ПОСТМОДЕРНА ПОЕЗИЈА 87
- Александра Милева**
ЛИЧНИТЕ ИМИЊА ВО РОМАНОТ „И БОЛ И БЕС“ ОД СЛАВКО ЈАНЕВСКИ.. 97

Толе Белчев, Габриела Митева НЕАНТРОПОМОРФНИТЕ НАРАТОРИ ВО РАСКАЗИТЕ НА ДРАГИ МИХАЈЛОВСКИ	105
--	-----

----- *Методика*

Маријана Димитрова МЕТОДИКА ВО НАСТАВАТА ПО АНГЛИСКИ ЈАЗИК: ОСНОВИ ЗА ЕФЕКТИВНО ЧИТАЊЕ.....	119
--	-----

Марија Крстева, Драган Донеv ПЕРЦЕПЦИЈА НА СТУДЕНТИТЕ ЗА СОПСТВЕНИТЕ ПРОБЛЕМИ ПРИ ЧИТАЊЕ АНГЛИСКИ ТЕКСТОВИ.....	133
--	-----

**МЕТОДИКА ВО НАСТАВАТА ПО АНГЛИСКИ ЈАЗИК:
ОСНОВИ ЗА ЕФЕКТИВНО ЧИТАЊЕ**

Апстракт

Идејата за овој труд произлезе од фактот дека поголем дел од учениците денес се соочуваат со сериозни тешкотии при читањето и потребна им е поддршка за да научат да читаат, но и за тоа како да го користат читањето при учење. Од друга страна, наставата со компјутер е една од врвните стратегии кога станува збор за напредок на учениците во училиштата. Во тој контекст, второто поглавје од трудот одговара на прашањата што подразбира наставата со компјутер и зошто е добро таа да се практикува. Притоа нудиме и пример за компјутерска програма за читање и ги објаснуваме компонентите на ефективната компјутерска програма. Третото поглавје се однесува на сегментите од процесот на читање, гледани низ призмата на методологијата во наставата по читање. Четвортото поглавје е заклучок и наш став по однос на прашањето за компјутеризирана настава.

Клучни зборови: *читање, компјутер, компјутерска програма, компјутеризирана настава*

Marijana DIMITROVA

**METHODOLOGY OF ENGLISH LANGUAGE TEACHING:
BASICS OF EFFECTIVE READING**

Abstract

The idea for this paper arose from the fact that large number of the students today face themselves with serious difficulties in reading, and they need to be encouraged to learn to read and to use it in their learning. From the other side, the teaching process with computer is one of the main strategies when it comes to the improvement of the students at school. In that context, chapter two gives answers to the questions what is a computerized teaching and why should it be practiced? In that sense we offer a sample reading computer program and we give explanation on the components of the effective computer program. The third chapter refers to the segments of the teaching process through the prism of the methodology of teaching reading. The fourth chapter is a conclusion and our opinion upon the question of computerized teaching.

Key words: *reading, computer, computer program, computerized teaching*

1. Вовед

Општ став на педагозите е дека читањето е особено важно за успехот на општеството. Способноста за читање многу високо се проценува и е особено важна за општествениот и економскиот напредок. Најголем дел од децата читаат сосема добро. Сепак, има и многу такви чие читање е загрозено заради тоа што тие воопшто не разбираат што прочитале, па ставот на наставниците по англиски јазик е дека учениците не умеат да читаат толку добро колку што би требало. Поголемиот дел од учениците се соочуваат со сериозни тешкотии при читањето и потребна им е поддршка за да научат да читаат, но и за тоа како да го користат читањето при учење.

Програмите за читање се многу корисни бидејќи им овозможуваат на учениците да читаат со нивно темпо, вклучуваат интеракција со студентот, и веднаш се добива фидбек, а освен тоа студентите можат да читаат и анимирани книги. Некои програми пак ги читаат и приказните што студентите ги пишуваат на нивниот компјутер.

Наставата со компјутер е една од врвните стратегии кога станува збор за напредок на студентите по школските предмети, вклучувајќи го читањето. Компјутерските програми претрпеа многу промени од моментот кога за првпат се појавија (пред две децении), па до денес. Овие програми на студентите им служат и за настава и за вежби, ги препознаваат проблемите, го бележат напредокот на студентите, а материјалот кој го содржат може и да се печати. Компјутерските програми се само еден одраз на добрите наставници.

2. Што подразбира наставата со компјутер?

Наставата со компјутер се однесува на презентација или тематска единица која е претставена на компјутер. Поголем дел од образовните компјутерски програми се достапни и он-лајн или во книжарите. Тие на неколку начини ја подобруваат работата на наставникот.

Компјутерските програми се интерактивни и може да илустрираат идеја преку интересна анимација или звук. Тие им овозможуваат на студентите да напредуваат со нивно темпо и да работат или индивидуално или во група. Компјутерите веднаш им испраќаат фидбек на студентите, посочувајќи им на точноста на нивниот одговор. Доколку нивниот одговор не е точен, програмата им го покажува како правилно да одговорат на прашањето.

Компјутерските програми за читање се состојат од концепти, инструкции, и ги регистрираат грешките што учениците ги прават¹. Некои програми им овозможуваат на студентите да ги научат основните зборови и да развијат фонетски вештини; другите ја развиваат и засилуваат вештината читање

¹ од претшколска возраст па до факултетско образование

преку подобрена флуентност, претпоставка за зборот, и предвидување на цел текст. Програмите за читање може да бидат и во својство на натпревар помеѓу студентите за тоа кој ќе прочита повеќе е-книги. Како што рековме, овие компјутерски програми може да се користат и поединечно и за работа во групи при што студентите дискутираат за научените поглавја уште на часот.

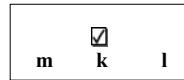
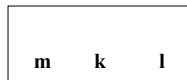
Подолу нудиме еден пример за компјутерска програма за читање што може да се користи и на предавање и на час за повторување. Со маусот студентот кликнува на еден од трите понудени зборови за да ја комплетира реченицата, но истовремено внимава и на значењето што се пренесува со таа реченица. Доколку оваа активност се користи на предавање, програмата нуди позитивен фидбек за точните одговори или посочува на неточните одговори, а потоа ги дава точните.

Програмата може и да ја „изговори“ реченицата со погрешниот збор, па да побара од ученикот да кликне на друг збор од останатите два или, пак, може да го потцрта точниот одговор и така да ја „изговори“ реченицата. Но, доколку програмата се користи за повторување, таа не дава никаков фидбек, туку само запишува финални поени за секоја задача.

Пример за компјутеризирана активност		
First Screen		
Bobby _____ up the flute and began to _____ into it to make _____.		
ran	look	music
picked	jump	picture
tossed	blow	play
Second Screen		
Bobby <u>picked</u> up the flute and began to <u>blow</u> into it to make <u>play</u> .		
ran	look	music
picked	jump	picture
tossed	blow	play
Third Screen		
Bobby <u>picked</u> up the flute and began to <u>blow</u> into it to make <u>play</u> .		
		music
		picture
		play

Оваа е само еден дел од програмата преку која се учат фонетички и вештини за читање, наменета е за сите возрасти на ученици и континуирано ја следи брзината и точноста како што ученикот преминува од една на друга единица. (Autoskills; <http://www.autoskill.com/>) Наставникот во програмата поставува цел

за студентот- одреден број на гласови или зборови што тој мора да ги совлада во текот на една минута. На најосновното ниво, студентот со помош на слушалки го слуша изговорот на една буква, а потоа треба да избере за која од трите букви го слушал изговорот. На пример, програмата го „кажува“ гласот за буквата –к- , а студентот со маусот треба да посочи на таа буква. Доколку го направил точниот избор, се појавува знак за точен одговор (✓), а доколку одговорот е неточен се појавува соодветниот знак за неточен одговор (x). И во двата случаи, програмата веднаш преминува на следната буква.

Програмата на студентите им дава 50 вакви прашања, и го мери времето кое на студентот му е потребно за да го препознае гласот. Бројот на гласови што студентот точно ги препознал, поделен со времето кое му било потребно е мерило за бројот на точни одговори на студентот за време од една минута. Програмата на крајот му дава информација на студентот за завршената задача, а за наставникот печати и копија од грешките што студентот ги направил. Кога студентот ќе ја постигне поставената цел, програмата го води на следно ниво. Кога студентот ќе ја совлада фонетиката, ќе премине на игри со зборови, лавиринт за разбирање, и повеќе наслови на приказни со прашање за разбирање. Ваквиот тип програми за корисни за деца кои имаат потешкотии да научат да читаат па се до возраст од средно образование.

2.1. Зошто е добро да се практикува наставата со компјутери?

Генерално, се очекува дека студентите ќе имаат големи добивки од компјутеризираната настава. Некои од предностите што се очекуваат се:

- поудобно учење на студентите, бидејќи тие учат со темпо што им одговара на нив;
- можности да работат со огромен број дополнителни материјали, но и можности да решаваат посоефицицирани проблеми;
- индивидуализирана настава;
- автоматски преглед на напредокот итн.

Но, се очекува дека и наставниците ќе имаат придобивки од наставата со компјутер во поглед на тоа што ќе се избегнат „здодевните“ повторувања, полесен начин на ажурирање на материјали, поточно документирање за напредокот на студентот, и повеќе време за директно да работат со студентите. Со напредокот на компјутерската технологија, многумина наставата со помош на компјутер ја согледуваат како метод за овозможување на релевантни инструкции за голем број студенти.

Кога станува збор за компјутеризирана наставата обично се мисли на следните два аспекти: учење за компјутерите и учење од компјутерите. Во нашиов случај, ние се задржуваме на вториот аспект (учење од компјутерите) при кој компјутерот се користи за пренос на одредена наставна единица, на пример читање. Протоколот на информации практично е од компјутерот кон студентот, при што компјутерот го презентира материјалот за учење или активностите на кои треба да одговори студентот. Компјутерот го бележи напредокот на студентот преку реализирањето на наставните единици. Но, во зависност од интеракцијата помеѓу студентот и компјутерот, истражувачите идентификувале три нивоа на компјутеризирана настава. Подолу поединечно ќе се задржеме на секоја од нив.

- а) Вежби и пракса. Компјутерот му нуди вежби на студентот со што се зајакнува учењето на одредени вештини кои претходно биле учени во училищата, и веднаш му нуди и фидбек за точноста на неговите одговори. Доколку се користи на овој начин, компјутерот служи како надополнување на регуларните предавања, а особено може да биде корисен во случаи кога наставникот нема доволно време поединечно да работи со секој студент. Компјутерските вежби може и да бидат по мотивирачки за студентите во споредба со традиционалните вежби од работни листови.
- б) Настава. Компјутеризираната настава овозможува одреден дел податоци или разјаснува одредени концепти како дополнување со практични вежби. Во тој контекст, компјутерот се става во функција на основните инструкции (предавања) приспособени според нивото на студентите.
- в) Дијалог. Преку овој вид на користење на компјутерот студентот има активна улога во интеракцијата со компјутерот, во форма на компјутерски јазик ги нуди инструкциите, со цел студентот да формира „своја наставна програма“. Во овој случај, компјутерот нуди информации, вежби и фидбек. Се смета дека нивото на дијалог во компјутеризираната настава е многу блиску до виртуелната настава. На некој начин, тоа подоцна може да премине и во еден вид казна за образовните институции како резултат на примената на компјутерот во наставата (да има повеќе студенти кои ќе бидат заинтересирани за онлајн настава).

Националниот центар за образовна статистика на САД објавува: „*компјутерите станала значајно средство во нашето општество. Пристапот до компјутери на рана возраст им овозможува на децата побргу да станат компјутерски писмени, што би резултирало со успех на работното место подоцна во нивниот живот. Пристапот до компјутерите во училиштата и дома им овозможува на учениците да ги повторуваат научените информации, да манипулираат со нив и на ефективен и иновативен начин да остваруваат резултати. Испитувањето на границата до која учениците имаат пристап до компјутери во училиштата и дома може да биде индикатор за тоа колку подготвени ќе бидат учениците за подоцна да бидат*

оспособени за работни места во полето на технологијата“. (NCES, 1999a, p.64)

2.2. Дали компјутеризирана настава е во прилог на постигнување поголеми резултати (во нашиот случај во читањето)?

Скоро по воведувањето на компјутеризираната настава истражувачите започнаа да прават евалуации со цел да одговорат на ова прашање. Иако овие проучувања резултираа со потенцијално корисна информација за ефектите од компјутеризираната настава, нивните пораки беа помалку нејасни.

Проблемот кој се поставува е каков е ефектот од компјутеризираната настава во совладувањето на читањето кај учениците од основното и средното образование? Овој проблем особено се однесува на дилемата за тоа дали компјутерите се користат како работен метод за инструкции, односно дали се ефективни и исплатливи за да се применуваат во образованието? Педагозите веруваат дека компјутерите ќе бидат во прилог на зголемувањето на интересот за одредена наставна единица кај студентите, повеќе отколку тоа да го постигнат преку традиционалниот метод со молив и хартија. Некои истражувања исто така дошле до податоци дека децата кои практикуваат настава со компјутер се посреќни и попродуктивни членови на заедницата.

Што треба да се има предвид кога се избира програма за читање? Изборот на програма за читање може да е многу застрашувачка работа. Менаџерскиот тим на образовната институција може да биде преплавен од понуди за компјутерски програми од различни компании. Во случајот кога се избира најсоодветната програма за читање може наставниците да се соочат со уште една компликација која особено се однесува на степенот на знаење на студентите и темите кои се понудени. Сепак, пред да се одлучат за одредена програма, менаџерскиот тим заедно со предметниот наставник треба да разгледа повеќе различни програми за да може да процени која е најсоодветната. Особено акцент треба да се стави на следното: алфавета (вклучувајќи и фонетика), флуентност, разбирливост(вклучувајќи вокабулар, разбирање на текстови, стратегии за разбирање и подготовка на наставникот.

На кои програми за читање може да се потпрат наставниците? Најголем дел од програмите за усовршување на вештината за читање кои се наоѓаат на пазарот денес, се состојат од следните четири компоненти: фонетика, флуентност, вокабулар и разбирање. При најригорозното оценување овие програми може да се оценат како ефективни, особено доколку програмата резултира со видливи подобрувања кај студентите кои ја користеле, во споредба со оние кои не ја користеле. Очигледно е дека проблемите со читањето кај пониските групи се по индивидуализирани и нема таква одделна програма која би била доволна ефективна за да одговори на потребите на студентите.

Наставниците треба претходно да ја прегледаат програмата или онлајн активноста или играта со цел да го разберат контекстот на лекциите и да одлучат која ќе одговара на потребите на нивните студенти, и како тие можат да ги подобрат нивните предавања.

Некои од прашањата по кои би требале да се водат се следните:

- дали оваа програма може да ја надополни лекцијата, да посочи на основните вештини или пак да биде искористена како образовна награда за студентите;
- дали претставениот материјал ќе биде од интерес за студентите, а без тие да изгубат време да ги сфатат инструкциите за тоа како да ја користат програмата; дали програмата губи премногу време на анимации; дали програмата е посоодветна за работа на час, или за индивидуална работа на студентите.

Наставниците, исто така, треба да ги прегледаат и сите веб-страници и линкови пред да им ги посочат на студентите. Важно е да имаат предвид дека веб-страниците и линковите често пати се менуваат па понекогаш може и да бидат неактивни. Од друга страна, во таков случај студентите може да се вознемират доколку им е посочена веб страница која веќе не постои, и да го загубат интересот за задачата.

Квалитетните и ефективни програми за читање ги нагласуваат директните, систематски и интензивни инструкции за читање. За нив потребно е првичен професионален развој од страна на наставниците за да би можеле да ги користат, а подоцна истиот се надградува преку постојаните обуки во текот на школската година. Кога се имплементира една ефективна програма училиштето треба да биде целосно посветено на инструкцискиот пристап и материјалите кои ги опфаќа таа програма. Ефективните програми нудат голем број можности за читање и различни проценувања на прочитаниот материјал.

2.3 Компоненти на ефективната програма за читање

Се разбира дека голем дел од наставниците би сакале да бидат добро запознаени со компонентите на ефективната програма за читање. Во тој контекст, истите ќе ги разгледаме подетално.

а) Алфабета. Алфабетата е термин кој се користи за да ги објасни елементите на буква-звук при учењето на читање. Истата се состои од две компоненти и тоа, свест за фонемика и фоничност (звучност), кои се подеднакво важни за читањето, но често пати не се разбираат правилно.

Во тој контекст, свесноста за фонемика всушност е способноста за слушање, идентификување и користење на одделните гласови или фонемии во изговорените зборови. Термините фонемика и свесност за фонологијата често пати меѓусебно се користат иако се однесуваат на два одделни делови од читањето. Свесноста за фонемика се однесува на знаење за одделните фонемии; свесноста за фонологија

е по општ термин и ги вклучува првите фази од читањето, и воочувањето на римата и групите гласови.

Суштината на фонемиката може да се научи и истата е многу ефективна во подобрување на читањето кај сите деца без оглед на средината каде што учат да читаат. Освен тоа, истражувањата покажале дека подобри резултати се постигнуваат во помалите групи. Фонемиката е многу корисна и помага и при изучувањето на изговорот на одделните букви.

При изборот на компјутерска програма за учење на оваа компонента од читањето треба да се земат предвид следните карактеристики:

- препознавање на фонемите: способност да се препознаат зборови кои започнуваат со ист глас;
- одделување на фонемата: способност да се оддели единичен глас од зборот;
- мешање на фонемите: способност да се мешаат одделни звуци во зборот;
- разделување на фонемите: способност да се раздели зборот на поединечни гласови;
- користење на фонемите: способност да се менуваат и преместуваат одделни звуци во зборот.

Притоа наставникот постојано треба да ги набљудува студентите кои имаат тешкотии за да научат да читаат и еднаш или два пати во месецот да го проверува нивниот напредок, проверувајќи ја на тој начин и програмата. Всушност, програмата ќе биде ефективна доколку учениците умеат да препознаат дека речениците се составени од зборови кои се римуваат и може да се одделуваат по гласови, како и дека зборовите може да започнуваат или завршуваат со ист глас. Многу важно е наставниците веднаш да го коригираат погрешниот изговор.

Фонологијата е главен дел од севкупната програма за читање и истата треба да се користи заедно со флуентноста и разбирањето.

б) Вокабулар. Развивањето на вокабуларот е всушност разбирањето на специфични зборови кои се содржани во текстот од пишаниот или усниот јазик. Вокабуларот е многу важен сегмент при развивањето на читањето, но и при усното и писменото изразување. Постојат четири типови вокабулар поделени во две групи: рецептивен (слушање и читање), и продуктивен (пишување и зборување). При наставата по читање многу е важно претходно да се разгледа вокабуларот кој ќе се користи. Наставниците треба да ги издвојат најважните зборови за разбирање на текстот и да приложат објаснување за нив.

в) Флуентност. Флуентноста е способноста за автоматско, течно и лесно читање на текстот. Таа всушност подразбира читање на зборови без некое посебно внимание и напор. Флуентноста го поврзува зборот со препознавањето и разбирањето, и му овозможува на ученикот да го разбере значењето. Флуентноста се учи и се подобрува преку постојани повторувања. Исто така, таа и се увежбува преку употреба на аудио касети, слушање на готови текстови, но и преку работа со другите ученици од групата. Доколку ученикот чита бавно,

тоа само по себе значи дека не ја разбира суштината на прочитаниот текст.

г) Разбирање. Разбирањето е сложен когнитивен процес кој подразбира свесна интеракција помеѓу лицето кое чита и текстот што се чита. Тоа е последната цел од учењето за читање или „суштината на читањето“. Разбирањето на прочитаното е важно не само заради читање на наставниот материјал, туку и заради читањето низ животот. За да би можел да го разбере значењето на текстот, ученикот мора да ги има општите вештини за разбирање и способност за точно и флуентно да ги препознава зборовите. Добрата подлога со учењето на вокабуларот неизбежно води кон разбирање, се разбира преку примена на методи кои ќе бидат соодветни за возраста и способноста на читателот. Разбирањето може да се подобри преку поучување за примена на специфични когнитивни стратегии, или преку свесно расудување кога ученикот ќе се соочи со бариери во читањето.

Содржината на значењето не зависи само од текстот, туку и од другите компоненти на процесот на читање.

3. Што е читањето?

Подетално дадовме осврт на потребата од имплементирање на компјутерите во наставата, како и на некои сегменти на компјутерската програма за читање. Сепак, што всушност претставува читањето и кои се некои од основните методи на наставата по читање.

Читањето е активен процес чија конечна цел е значењето и комуникацијата. Читањето подразбира дека читателот го фокусира своето внимание на материјалот за читање и се осврнува и на претходното знаење и вештини за да разбере што некој напишал. Читањето заради значење е комуникативен процес и важна компонента на учењето странски јазик заради повеќе причини.

Како процес на учење, читањето се воочува како многу сложено. Тоа ги вклучува целото битие на читателот, неговото искуство, знаење, познавањето на јазикот, психолошката и емотивната состојба. Кога се чита книга, не е важно да се разбере секоја реченица поединечно, туку и да се воочи поврзаноста помеѓу речениците во тој параграф, помеѓу одделните параграфи или поглавја.

Вокабуларот не може да се издвои од читањето. Читателот мора да ги разбере зборовите кои ги искористил авторот при пишувањето, со цел да ги разбере неговите идеи.

Ученикот може да го научи целиот активен вокабулар² преку контекстот на материјалот за читање. Тоа никако не смее да се воочи како мрзливост, туку како добро восприамање на јазикот бидејќи зборовите се препознаваат преку нивната употреба во контекстот и на тој начин подолго време ќе останат во меморијата. Како што се зголемува тежината на материјалот за читање, така треба да се зголеми и вокабуларот на читателот.

² зборови кои се користат почесто

Читањето е многу важно за севкупниот процес на учење. Тоа е вештина која учениците најмногу ќе ја користат во текот на животот. Многу е важно наставникот а ги научи учениците да не го читаат само материјалот за час, туку да читаат и во нивното слободно време. Кога се учи странски јазик, учениците се соочуваат со проблеми поврзани со изговорот и разбирањето. Наставникот мора да успее да ги препознае тие проблеми и да го најде најдобриот метод за да ги поучи. На пример, учениците може да слушаат сниман текст а истовремено да го гледаат и пред себе, и на тој начин да го анализираат изговорот на тој збор.

Целта на читањето, значи, треба да биде значењето. Согледувањето на читањето се воочува како процес на комуникација а не како процес на учење на јазикот води до следните неколку заклучоци: на студентите не им е потребен целиот вокабулар и граматика за да ја разберат суштината на текстот; освен тоа, кога не се преокупирали со граматиката може многу повеќе да научат да читаат.

Наставниците, пак, може и да иницираат некои активности кои ќе ја засилат мотивацијата на студентите за читање. Тие треба да ги охрабрат учениците да го предвидат значењето, да ги поврзат идеите, да раскажуваат, да дискутираат за темата пред да го добијат материјалот за читање итн. Тие исто така треба и да го научат учениците како да ја најдат главната идеја и да учат од грешките, а најважно од сè е да се осигураат дека задачата за читање име јасна на учениците.

Процесот на читање може да се подели на три дела: пред читање, читање и по читање.

3.1. Пред читање

Пред читање има цел да се натераат/примаат студентите да го прочитаат материјалот за читање, но и да се подготват за читањето. Активностите пред читањето вклучуваат претходно знаење, го фокусираат вниманието и се од голема важност за мотивирањето на студентите. Наставникот, исто така, мора да биде подготвен за читањето. Подготовката за пред читање подразбира дека наставникот верува дека поголем дел од вокабуларот им е познат на учениците, материјалот за читање е интересен, и дека доколку на крај учениците успеат да ги одговорат прашањата од материјалот, тоа значи дека ја разбрале материјата. Еден добар совет е наставниот да им каже на учениците дека за следниот час им подготвил многу интересен материјал за читање. Друг начин е часот да се започне преку слики /илустрации кои се поврзани со текстот кој треба да се чита, па така прво учениците ќе го научат новиот вокабулар и на тој начин читањето ќе биде полесно.

Сепак, креативниот наставник ќе се сети да ги вклучи и учениците во подготовката за читање, на пример, пред читањето ќе имаат разговор на истата тема.

Од овие причини и секогаш е важно и пред да се започне да се чита една книга да се прочитаат прво воведот и да се прелиста истата. Прелистувањето

подразбира набрзина да се прегледа содржината и белешката за авторот, но и одделните поглавја од книгата за да се добие впечаток за начинот на кој е организирана книгата.

3.2. Читање

По завршувањето на фазата за пред читање, учениците веќе се подготвени за да ја прочитаат дадената задача. Предноста на читањето на часот е во тоа што наставникот може да им биде од помош на учениците, особено околу изговорот и разбирањето на текстот. Добро е наставникот да побара од студентите да ги потцртуваат главните идеи додека читаат. Овој начин може прво да го започнат давајќи им текст за читање кој веќе е потцртан, за да имаат претстава како се потцртува. Учениците на часот може да ги читаат подвлечените делови, а останатиот дел да го претпостават, додека пак за домашна задача да им биде да го прочитаат целиот текст. Сепак, секогаш на почетокот учениците ги подвлекуваат само зборовите и фразите кои им се потешки. Но, добро е наставникот да им понуди модел на мапа за текстови, во која ќе ги запишуваат главните идеи, личности и настани од прочитаниот текст. Главната идеја обично секогаш се наведува на почетокот на текстот и е лесно да се пронајде. Некогаш пак истата е повторно запишана и во заклучокот. Но, наоѓањето на главната идеја е можеби најважната задача, па заради тоа и наставниците треба прво да ги прашаат студентите кој е насловот и идејата на она што го читаат.

Некои истражувања покажаа дека учениците воопшто немаат претстава за тоа што е целта на читањето, и воопшто не го разбираат прочитаниот текст, напротив, само механички читаат. Фазата на читање најмногу се дава како домашна задача, сепак може понекогаш да се практикува и за време на часот, со цел да се утврди брзината и акцентот на читањето и изговорот.

3.3. По читање

По читањето учениците треба да најдат една или две реченици кои ја формираат тезата или, пак, да напишат своја. Ова е важно при разјаснувањето на значењето на одредени поглавја и утврдувањето на тоа колку учениците ги разбрале. Наставникот треба да ги охрабри учениците да го прашаат за некои нејасности од прочитаниот текст, а потоа да ги одредат позитивните и негативните аспекти од значењето на авторот. Друга задача во оваа фаза е и заеднички разговор за тонот на текстот за читање. Под тон се подразбира емотивната боја на пишаниот текст, односно: дали авторот бил лут, надежен, неутрален, песимистичен, оптимистичен, индиферентен итн. Сепак, не е секогаш лесно да се објасни зошто сме добиле одреден впечаток за ставот на авторот.

Исто така, во оваа фаза од читањето учениците го повторуваат значењето на прочитаниот текст и ја развиваат својата комуникативна флуентност и јазични вештини. Овие активности може да вклучуваат драматизација, рапорти

и дебати, но овде наставникот треба да ги избегнува прашањата чии одговори произлегуваат директно од текстот. Ефективното завршување на оваа фаза се согледува низ тоа колку учениците успеваат да го раскажат она што го приочитале и да дадат свое мислење за идејата на авторот итн. Наставникот никако не смее да продолжува со други задачи за читање се додека учениците немаат доволно време да ја разгледаат темата од различни перспективи или не може да им дозволи на учениците да читаат друг текст додека не го слушне нивното мислење за претходниот. Исто така, воопшто не треба да се брза со давањето на материјали за читање. Целта треба да биде да се искористи јазикот за да се пренесе значењето на еден креативен и стимулативен начин.

4. Заклучок

Читањето како вештина е значајно бидејќи колку повеќе се чита - толку повеќе се учи. Увежбувањето на читањето влијае на целокупната личност на еден човек - колку повеќе ја развива оваа вештина, толку повеќе ќе избира материјали напишани на повисок стил. Читањето е основната вештина при учењето на еден јазик, а учениците кои читаат на литература на втор јазик треба да научат да читаат за да разберат и за да можат да ги развијат своите комуникативни способности. Од сите четири вештини, читање, пишување, зборување и слушање, читањето се учи најлесно. Сепак, учениците треба да се охрабрат да го развијат својот интерес за читање преку понудување на повеќе наслови.

Во денешно време, благодарение на новата технологија, овој процес е значително олеснет. Важен дел од наставата по странски јазик се автентичните материјали кои сега се особено лесно достапни на интернет. Нашиот личен став е дека сите наставници, доколку имаат можност, без размислување треба да ги приспособат своите наставни план и програми на начин на кој како „трета“ личност ќе биде вклучен и компјутерот во наставата. Компјутерот забележително го олеснува целокупниот наставен процес и придонесува со поголеми резултати.

Користена литература

- [1] Eistelle, S.L, Collier, M. (1978) *Reading for Academic success*
- [2] Ehri, L. (1991). Development of the ability to read words. In R. Barr, M. L. Kamil, P. Mosenthal, & P. D. Pearson (Eds.), *Handbook of Reading Research* (pp. 383-417). New York: Longman.
- [3] David, P. (1966) *Reading Improvement Exercises for Students of English as a Second Language*, Prentice-Hall Inc. Enlewood Cliffs, N.S
- [4] Kathleen, R. Tevis, J (1988) *Reading Strategies for university Students*
- [5] Kenneth, C, Harcourt, B *Developing Second Language Skills*, Jovanovic Publishers

- [6] Louise, H., Markstein, L. (1974) *Developing Reading Skills*, Newberry House Publishers, Inc.
- [7] O'Cummings, M., & Gerver, M. (n.d.). *Answering the question. . .What criteria can be used for selecting a reading program?* Превземено во јануари, 2010, од <http://www.emstac.org>.
- [8] Simmons, D.C., Chard, D., & Kameenui, E.J. . (1994). *Translating research into basal reading programs: Applications of curriculum design. LD Forum, 19*(4), 9-13.
- [9] Stanovich, K.E. (1986). Matthew effects in reading: Some consequences of individual differences in the acquisition of literacy. *Reading Research Quarterly, 21*, 360-406.
- [10] Torgeson, J.K., Morgan, S. & Davis, C. (1992). Effects of two types of phonological awareness training on word learning in kindergarten children. *Journal of Educational Psychology, 84*, 364-370
- [11] Wanda, M., Miller, A (1977) *Reading Faster and Understanding More*, Winthrop Publishers, Inc.